

בתי המשפט

תע 042280/07

בית משפט לעניני משפחה ירושלים

23/12/2009

תאריך:

כב' השופט בן ציון גרינברגר

בעניין: עזבון המנוח ז"ל, ת.ז. [redacted]

ובעניין: [redacted] 1.

[redacted] 2.

[redacted] 3.

[redacted] 4.

המתנגדות

ע"י ב"כ עו"ד מירה לוי

נגד

[redacted] 1.

[redacted] 2.

[redacted] 3.

[redacted] 4.

[redacted] 5.

המשיבים

ע"י ב"כ עו"ד מרים מהלה

פסק דין

1. בפניי התנגדות לקיום צוואתו האחרונה של המנוח ז"ל, אשר הלך לעולמו ביום 19.4.07.

2. המנוח, יליד שנת 1945, מעולם לא היה נשוי ולא השאיר אחריו בת זוג או צאצאים. למנוח ארבעה אחים, ארבע אחיות ו- 23 אחיינים.

3. המנוח חלה במחלת הסרטן ואושפז בבית חולים שערי צדק ביום 31.1.07. מספר ימים לאחר אשפוזו הזמין המנוח אליו לבית החולים את עו"ד נדב בלום ונתן לו הוראות להכנת צוואה, לפיה יחולק עזבונו בחלקים שווים לחמישה אחיינים בלבד מתוך כל בני המשפחה: שלושת הילדים של אחיו [redacted], ושניים מתוך שלושה ילדי אחיו [redacted]. בהתאם להוראות אלו הכין עו"ד בלום את טיוטת הצוואה, אותה הביא לפגישה שקבע עם המנוח בחדר חוליו ביום 14.2.07, ואליה התלוותה עו"ד ממשרדו, עו"ד מהלה; במעמד זה חתם המנוח על הצוואה בפני שני עורכי הדין, אשר שימשו כעדי הצוואה. מספר ימים לאחר מכן יצר המנוח שוב קשר עם עו"ד בלום וביקש ממנו לערוך צוואה מתוקנת, שבה יופיע גם אחיו [redacted] כירש שיש, וכי עזבונו

בתי המשפט

בית משפט לענייני משפחה ירושלים

תע 042280/07

בפני: כב' השופט בן ציון גרינברגר

תאריך: 23/12/2009

יחולק שווה בשווה בין ששת היורשים הללו. צוואה זו נחתמה על ידי המצווה בבית החולים בפני עו"ד בלוס ועו"ד מהלה ביום 25.2.07.

4. המנוח שוחרר מבית החולים ב- 1.3.07 ועבר להתגורר בדירה שכורה לתקופה קצרה, עד שאושפז שוב ב- 16.4.07; הוא נפטר ימים ספורים לאחר מכן, ביום 19.4.07. מאז עריכת צוואתו השנייה מיום 25.2.07 ועד למותו לא ערך המנוח כל צוואה אחרת ולא ביטל את הצוואה האמורה בכל דרך שהיא, כך שעל פני הדברים צוואת 25.2.07 היא צוואתו האחרונה, והיא זו אשר ראויה לקיום.

5. המתנגדות הן אחיותיו של המנוח, אשר לא נכללו כיורשות בצוואה נשוא ההתנגדות. על אף שטענותיהן מתפצלות לכמה ראשים פורמאליים, טענתן המהותית של המתנגדות הינה אחת ויחידה, והיא שאחי המנוח ו [REDACTED] ואחיינו של המנוח עו"ד [REDACTED] (בנו של [REDACTED]) חברו יחדיו והשפיעו על המנוח השפעה בלתי הוגנת, תוך ניצול של מצבו הנפשי והפיסי הירוד אותה עת, עקב אשפוזו וגילוי מחלתו, כדי להביא לידי כך שהמנוח יעביר את עזבונו אך ורק לחמשת היורשים המופיעים בצוואה, שהם ילדי [REDACTED] [REDACTED], בעוד שיתו יורשיו, היינו, יתר אחיו, אחיותיו ואחייניו, לא יקבלו חלק כלשהו בעזבונו.

6. שלוש טענות עיקריות בפיהן של המתנגדות: ראשית, שבמצבו הפיזי והנפשי של המנוח בעת עריכת הצוואה, לא היה כשיר מנטאלית לבצע את הפעולה; שנית, הצוואה נעשתה תחת השפעה בלתי הוגנת, ועל כן דינה להתבטל; ושלישית, לפי סעיף 35 לחוק הירושה, הוראות הצוואה בטלות מאחר שהן מזכות יורשים אשר "לקחו חלק בעריכתה" של הצוואה, ולטענת המתנגדות, המשיבים היו כה מעורבים בהכנת הצוואה ובעריכתה עד כדי שגם אם לא יימצא שהצוואה הינה תוצאה של השפעה בלתי הוגנת, יש בכל זאת לקבוע כי היא בטלה עקב מעורבות היתר של המשיבים בכל ההליך, מהעלאת היוזמה הראשונית שעל המנוח לערוך צוואה עקב מחלתו החמורה, ועד לשלבים האחרונים של עריכתה עם תתימת הצוואה בפני עו"ד בלוס ועו"ד מהלה.

7. לחץ אתיחוס למכלול הטענות הנ"ל אחת לאחת. ברם, ראשית כל עלי להעיר: המתנגדות הקדישו זמן רב מאוד גם בשמיעת העדויות וגם בכתיבה ענפה, כולל סיכומים ארוכים, במאמץ לתאר בפני בית המשפט את הנסיבות המורכבות של יחסי המנוח עם יתר בני משפחתו, כדי לשכנע את בית המשפט כי התוצאה של הצוואה כפי שנכתבה אינה טבעית בהתייחס למבנה המשפחתי, כי אין כל הגיון או הסבר לכך שהמצווה יעדיף דווקא את אותם יורשים הנקובים בצוואתו על פני יתר בני המשפחה אשר לא זכו לחלק כלשהו בעזבונו; וכי ההיגיון היחיד שניתן להעלות על הדעת

בתי המשפט

בית משפט לענייני משפחה ירושלים

תע 042280/07

בפני: כב' השופט בן ציון גרינברגר

23/12/2009

תאריך:

היא שקבוצת היורשים שבצוואה – או, ליתר דיוק, האחים [REDACTED] ו[REDACTED], שהם אבותיהם של היורשים הנייל, יחד עם עו"ד [REDACTED] אחד מחמשת היורשים עצמם - הפעילו על המצווה לחצים כבדים, תוך ניצול מצבו, כדי שיוציא מתחת ידו צוואה המיטיבה רק עימהם.

8. ברם, ייאמר כבר עתה: בית המשפט אינו המנסח או העורך של "הצוואה" האידיאלית, או אף הצוואה ההגיגית, אשר בעיני רוחו היה צריך המצווה לכתוב, אם בכלל. העובדה שאין לבית המשפט הסברים באשר להגיגה של הצוואה יכולה אומנם להוות מרכיב בין יתר שיקוליו, אבל, בפסיקה קיימת מסכת שלמה של מבחנים שדרכם יבחן בית המשפט את השאלות שמעלות המתנגדות בהליך שבפניי, כולל שאלת חלוטו של סעיף 35 המצוטט לעיל, וכן שאלת מידת ההשפעה שבכוחה להביא לפסלותה של צוואה; בעוד שהסיפורים הרבים שטרחו המתנגדות לפרוס בפני בית המשפט, אשר ביניהם אף כאלה שאין אלא להגדירם כרכילויות גרידא, אינם כשלעצמם חומר רלוונטי, אלא אם כן ישמשו כעזר לבית המשפט ביישום המבחנים שכבר נקבעו בפסיקה בסוגיות האמורות. לכן אתייחס לעובדות הרבות האלה אך במידה שאזקק להן לפי המבחנים הקבועים האמורים.

סעיף 35 לחוק – לקיחת חלק בעריכת הצוואה

9. סעיף 35 לחוק הירושה קובע כדלהלן: "הוראת צוואה... המזכה את מי שערך אותה או שהיה עד לעשייתה או לקח באופן אחר חלק בעריכתה, והוראת צוואה המזכה בן זוגו של אחד מאלה – בטלה". לטענת המתנגדות, המשיבים הם אלה אשר העלו בפני המנוח את הרעיון כי עליו לערוך צוואה, הם אלה שגם המליצו למנוח על עורך הדין שאליו יפנה לבצע עבורו את הכנת הצוואה ועריכתה, ומעל לכל, הם אלה אשר יזמו וקבעו את תוכנה של הצוואה, ובעיקר, רשימת היורשים המצומצמת אשר להם ורק להם יחלק המנוח את עזבונו. המשיבים ניצלו את מצבו הנפשי והפיסי הירוד והמוחלש וכמו כן ניצלו את מעמדו של המשיב [REDACTED], שהוא עצמו עורך דין, והפעילו על המנוח מכבש אשר הביא לתוצאה המיוחלת.

10. באשר לסעיף 35 לחוק, על אף ניסוחו הרחב של הסעיף האמור, לפיו תוראה בצוואה תבוטל כל אימת שהיא מזכה את מי אשר "לקח... חלק בעריכתה" של הצוואה, כבר נקבע לא אחת בפסיקה כי לא כל פעולה שיבצע נהנה שבצוואה תביא לפסלות המנה שנקבעה עבורו. פעולה תיחשב כלקיחת חלק בעריכת הצוואה לצורך הוראות החוק רק כשמדובר בפעולה מהותית וחשובה בהכנת הצוואה עצמה, אשר מצביעה על שיתוף מלא של הנהנה בצעדים המשמעותיים של הכנת הצוואה, כגון גיבוש הוראות מהותיות של הצוואה והעברתן בידי עורך הדין. פעולה כזו ופעולות אחרות כדוגמתה הינן בעלת אופי צוואתי במובן זה שמדובר בפעולות אשר היה צפוי

בתי המשפט

בית משפט לענייני משפחה ירושלים

תע 042280/07

23/12/2009

תאריך:

כב' השופט בן ציון גרינברגר

שהמצווה עצמו יבצע אותן ושבהעדר פעולה מצידו, מדובר בצוואה אשר איננה אך ורק פרי יוזמתו ורצונו של המצווה עצמו בלבד.

11. במקרה דנן, לית מאן דפליג כי המצווה עצמו הוא אשר יצר קשר טלפוני עם עו"ד בלוס, נפגש איתו ישירות בבית החולים והעביר אליו אישית את ההוראות אשר ביקש לכלול בצוואתו. לא נשמעו הוכחות כלשהן הסותרות את הנחות היסוד הללו. למרות זאת מבקשות המתנגדות לטעון כי המשיבים לקחו חלק פעיל בעריכת הצוואה, ונשאלת השאלה, היכן בדיוק נמצאת התערבותן הפעילה בעריכת הצוואה בנפרד משאלת השפעתן על המצווה אשר עולה בפיהן של המתנגדות כעילה נפרדת לבטלותה של הצוואה. במסגרת זו אני מפנה לדברי השופט שוחט ושותפיו לספר דיני ירושה ועיזבון, מהדורה שישית, תשס"ה – 2005, בעמ' 112:

"אם המצווה נפגש עם עורך הדין ומוסר לו הוראותיו, ניתן לרוב לגרוס, כי הפעלתנות הקודמת של נהנה אצל המצווה אין בה משום נטילת חלק בעריכתה, שכן שיקול דעתו העצמאי של עורך הדין והקשר היחיד שנוצר בינו ובין המצווה יש בהם כדי לנתק את הקשר בין אירוע העבר לבין פעולתו של עורך הדין ויש בהם כדי ליצור התחלה חדשה בכל הנוגע לעריכת הצוואה (ע"א 851/79 בנדל נ' בנדל, פ"ד לה(3) 101; ע"א 7506/95 שוורץ נ' ב. אולפנא בית אהרון וישראל, פ"ד נד(2) 215).

12. טענות המתנגדות באשר למידת ההשפעה שהפעילו המשיבים על המנוח כדי להביא לעריכת הצוואה כפי שנערכה, כבודן במקומן מונח, אבל במסגרת בחינת הטענה ללקיחת חלק בעריכת הצוואה לפי סעיף 35 אין השאלה מה מידת ההשפעה על המצווה אלא מה מידת ההתערבות הישירה בהכנת הצוואה ועריכתה. מאחר שבמקרה שבפנינו, היה זה המנוח אשר טיפל בעצמו בכל הקשור להעברת הוראותיו לעורך הדין מהתחלת המגעים עמו ועד לסיום חתימתו על הצוואה המוכנה, אין כלל מקום לקבלת הטענה כאילו שמעשיהם של היורשים סביב הכנת הצוואה עולים לכדי לקיחת חלק בעריכתה, המחייבת את בטלותה של הצוואה לטובתם.

השפעה בלתי הוגנת וכשירותו של המנוח לצוות

13. סעיף 30(א) לחוק דן במצבים שונים בהם הצוואה אינה משקפת את הרצון האמיתי של המצווה, ובהתקיים אחד מהם, הצוואה בטלה. וזה לשונו: "הוראת צוואה שנעשתה מחמת אונס, איום, השפעה בלתי הוגנת, תחבולה או תרמית - פסולה." החוק אינו פוסל כל צוואה שנעשתה לאחר השפעה או שכנוע על ידי מי שנהנה מהצוואה. שכנוע או השפעה, כשהם נעשים ללא לחץ ואיומים מפורשים, או מכללא, אין בהם פסול. הפסול אינו בהשפעה; חוסר ההגינות שבהשפעה

בתי המשפט

תע 042280/07

בית משפט לעניני משפחה ירושלים

23/12/2009

תאריך:

בפני: כב' השופט בן ציון גרינברגר

הוא הפסול (תי"ע (חי) 639/90 סטינבוך נ' מזרחי, פ"מ תשנ"א(א) 407; ע"א 3828/98 מיכקשווילי נ' מיכקשווילי, פד"י (2) 337).

14. קיים קושי בקביעת מסמרות היכולות לסווג בכל מקרה ומקרה אימתי השפעה מותרת ואימתי היא עוברת את גבול המותר ונכנסת לתחומי האיסור. השאלה אם ההשפעה הייתה בלתי הוגנת היא שאלה ערכית נורמטיבית, ועל ביהמ"ש לקובעה על פי מושגים של מוסר אישי ומוסר חברתי, תוך שאנו מכוונים מחשבותינו לרצונו האמיתי והחופשי של המצווה. ההבדל בין השפעה בלתי הוגנת לבין השפעה שלא חצתה את גבול ההגיונות, הוא לעתים מעורפל והוא קשור במהותה של ההגיונות. לעניין זה יפים דבריו של כב' השופט חשין, בע"א 5185/93 היועמ"ש נ' מרום, פד"י מט(1) 318:

כל אחד מאיתנו, כולנו נתונים להשפעות הסובבים אותנו ולהשפעות הסביבה, והרי מעשינו נגזרים גם מאישיותנו גם מאילוצים אלו ואחרים שהחיים מעמידים לפנינו... השפעות אלו כולן הינן מרכיב ברצונו "האמיתי" של אדם ואין בהן כדי לפגום ברצון... החוק עניינו הוא בהשפעה בלתי הוגנת, לאמור, בהשפעה שאינה השפעת - שיגרה - מעשה - שבכל - יום אלא - בהשפעה שיש בה מרכיב אי הגיונות על פי מושגינו, מושגים של מוסר אישי ושל מוסר חברתי. המושג "אי הגיונות" הוא מושג - מסגרת ותוכנו ימצא בהכרעות אינדיווידואליות שתעשה מעת לעת, על-פי השקפות הפרט והכלל בתקופה מסוימת ובמערכת מסוימת.

15. הנחת המוצא של חוק הירושה היא שכל צוואה היא כשרה; זוהי למעשה תזקת כשרות הצוואה וביטוי של המצווה לקיים את דברי המת. ומאחר שקיימת תזקת כשרות זו, כשמגשת התנגדות לקיומה של צוואה על בסיס הטענה שהיא נערכה כתוצאה מהשפעה הבלתי הוגנת, על הטוען להשפעה כזאת מוטל הנטל להוכיח טענתו. יחד עם זאת, קיימים מקרים חריגים בהם יש להעביר את נטל הראיות לידי מי שמבקש לקיים את הצוואה. בע"א 423/75 בן נון נ' ריכטר ואח', פ"ד לא(1) 372 (להלן: "הלכת בן נון") נקבע כדלקמן:

כאשר הנסיבות האופפות את המקרה מצביעות על קיומה של תלות של אדם אחר בזולתו, שהיא כה מקיפה ויסודית שניתן להניח, כי נשלל רצונו החופשי והבלתי תלוי של אותו אדם במה שנוגע ליחסים שבינו לבין הזולת, כי אז אפשר לומר שעשייה או פעולה שהיא בעליל לטובתו של זה האחרון הוא תוצאה של השפעה בלתי הוגנת מצידו, אלא אם הוכח היפוכו של דבר. כלומר במקרה כזה, חובת ההוכחה על אי קיומה של השפעה בלתי הוגנת עוברת אל שכמו של המבקש לקיים את המעשה או הפעולה.

16. יש להדגיש כי התלות המצוינת ב"הלכת בן נון" אינה תלות רגילה, אלא מדובר בתלות שהיא "כה מקיפה ויסודית שניתן להניח כי נשלל רצונו החופשי והבלתי תלוי" של המצווה.

בתי המשפט

בית משפט לענייני משפחה ירושלים

תע 042280/07

23/12/2009

תאריך:

כב' השופט בן ציון גרינברגר

בשאלה מהי "תלות" מהסוג הזו, העמיד בית המשפט, בדנ"א 1516/95 מרום נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד (נב) 813 (2) (להלן: "פירוש מרום") ארבעה מבחני עזר שהתגבשו בפסיקה, העושים שימוש בביטוייה המוכרים של התלות כאבני בוחן שבית המשפט עשוי להסתייע בהן בבואו להכריע בשאלה זו:

א. מבחן התלות והעצמאות- היינו, האם בתקופה הרלוונטית היה המצווה עצמאי מבחינה פיזית ונפשית, ועד כמה. חשוב לציין, כי תלותו המוחלטת של המצווה מן הבחינה הפיזית אינה עדות מספקת לתלות בזולת. אפשר שעצמאותו השכלית - הכרתית של המצווה תחפה על תלותו הפיזית ותוביל למסקנה כי התלות הפיזית לא גרעה כל עיקר מעצמאותו (ראה את דברי השופט ביניש בע"א 2500/93 שטיינר נ' המפעל לעזרה הדדית של ארגון עולי מרכז אירופה ואח', פ"ד (נ) 338). יחד עם זאת נקבע כי הוכחת התלות מספקת אומנם רכיב חשוב להקמת החזקה, אך ניסיון החיים מוכיח, שבנסיבות שבהן אדם מבקש לצוות על רכושו, קיומה של תלות הוא מצב נפוץ בהרבה מקיומה של השפעה בלתי הוגנת. משמע, שלהקמת חזקה לקיומה של השפעה בלתי הוגנת דרוש ביסוס עובדתי נוסף. למצער על בית המשפט להשתכנע, כלשונה של הילכת בן נון, כי תלותו של המצווה בזולת הייתה "כה מקיפה ויסודית שניתן להניח כי נשלל רצונו החופשי והבלתי-תלוי". הווי אומר, כי לא התלות היא העיקר, אלא ההסתברות שהתלות שללה את רצונו החופשי של המצווה. יפים לכאן דברי הנשיא שמגר בע"א 510/90 כצנשטיין נ' סידרנסקי, פ"ד (נ) 221:

אכן, המנוח היה כבן 80 בעת שערך את הצוואה, וככל הנראה היה גם חולה, אך אין בשני נתונים אלה כדי לבסס טענה בדבר השפעה בלתי הוגנת של הגב' פוקס. צוואות אינן נערכות תמיד על-ידי מי שבריא ושלם ואינו חרד מיומו הקרב, אלא דווקא היפוכו של הדבר הוא התדיר; בכך כשלעצמו אין, כמובן, כדי לפסול תקפותה של הצוואה.

ב. מבחן התלות והסיוע- מקום בו מתברר כי המצווה אכן לא היה עצמאי, ועקב כך נזקק לסיוע הזולת, מתעורר הצורך לבחון אם הקשר שהתקיים בינו לבין הנהנה התבסס על מתן הסיוע שהמצווה היה נזקק לו. חשיבות מיוחדת נודעה בהקשר זה לשאלה אם הנהנה היה היחיד שסייע למצווה בכל צרכיו, או שהמצווה הסתייע גם באחרים. יחד עם זאת נקבע כי תלותו של המצווה בסיועו של הזולת - ובייחוד כשהתלות נובעת ממגבלות פיזיות גרידא - אינה בהכרח תלות השוללת את רצונו החופשי של המצווה, או מקימה בסיס לחזקה בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת (ראה ע"א 130/77 עוזרי נ' עוזרי, פ"ד (לג) 346). לכן, חשוב לזכור, כי מבחן הסיוע אינו אלא מבחן עזר. אף הוא, כמו מבחן העצמאות, אינו מיועד לחייב או לשלול מסקנה אפשרית בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת, אלא רק לסייע בניבוש ממצא עובדתי בדבר קיומה של תלות.

בתי המשפט

בית משפט לענייני משפחה ירושלים

תע 042280/07

בפני: כב' השופט בן ציון גרינברגר

23/12/2009

תאריך:

ג. קשרי המצווה עם אחרים - ככל שיתברר כי בתקופה הרלוונטית לעריכת הצוואה, היה המצווה מנותק לחלוטין מאנשים אחרים, או שקשריו עם אחרים היו מועטים ונדירים, תתחזק ההנחה שהמצווה אכן היה תלוי בנהנה. לעניין ההכרעה בשאלת התלות אין זה מעלה או מוריד מה גרם לבידודו של המצווה; כלום היה זה הנהנה, או התנהגותם של אחרים, שהביאו לבידודו, או שמא נבע מצב זה מנסיבות שהיו קשורות במצבו האובייקטיבי (ע"א 1750/90 אהרונוסון נ' אהרונוסון, פ"ד מו(1) 336). יחד עם זאת נקבע כי תלות הנובעת מבידוד אינה מהווה ראייה מספקת לכך שהמצווה ערך את צוואתו לטובת הנהנה בהשפעתו הבלתי הוגנת של הנהנה. בהכרעת השאלה אם ניתוקו של המצווה מן העולם שסביבו אכן מעיד על קיומה של השפעה בלתי הוגנת, נודעת חשיבות רבה לסיבה שבגללה היה המצווה כה בודד. אם הסיבה לכך הייתה התנהגות הנהנה, יש בכך תמיכה למסקנה שלכאורה הופעלה על-ידי הנהנה השפעה בלתי הוגנת; אך אם הסיבה לבידודו של המצווה נבעה ממצבו האובייקטיבי, מכך שהוא עצמו הרחיק מעליו את כל האחרים זולת הנהנה, או מכך שהאחרים הם שהרחיקו את עצמם מן המצווה, ספק אם ניתן יהיה להסתייע בתלות הנובעת מן הניתוק לעניין הקמת חזקה בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת.

ד. מבחן נסיבות עריכת הצוואה - ככל שמעורבות הנהנה בעריכת הצוואה גבוהה יותר, כך יש יותר סיכוי לקיומה של השפעה בלתי הוגנת על המצווה. יצוין כי מדובר בנטילת חלק בעריכת הצוואה, גם כזה שאיננו מביא, בפני עצמו, לפסילת הצוואה על פי סעיף 35 לחוק. יחד עם זאת נקבע כי גם בהסקת מסקנות מנסיבות עריכת הצוואה, יש מקום לזהירות. הנהנים על פי צוואה הינם לרוב האנשים הקרובים למצווה. אם המצווה נזקק לעזרת אחרים לצורך עריכת צוואתו (כבחירת עורך דין, ביקור במשרדו ועוד), סביר להניח כי מי שסייע לו בפעולות אלו יהיו האנשים הקרובים לו, ואין לומר כי מי שסייע למצווה בפעולות כאלה, לא יהיה זכאי לרשת את מה שהמצווה התכוון ממילא לצוות לו (ע"א 142/80 מירסקי נ' מירסקי, פ"ד לה(2) 155). אכן, מעורבותו של הנהנה בסידורים הקשורים בעריכת הצוואה, גם אם אינה עולה כדי נטילת חלק בעריכתה לצורכי סעיף 35 לחוק, עשויה ללמד על הצורך בבדיקה זהירה של שאלת ההשפעה הבלתי הוגנת; אך אין בכוחה לבד כדי להעיד על קיומה של השפעה כזאת (פרשת שטיינר לעיל).

17. יצוין כי אבני בוחן אלה אינם בגדר רשימה סגורה, ובית המשפט רשאי לעשות שימוש במבחנים נוספים לגיבוש הכרעתו, הנגזרים או המתחייבים מנסיבותיו של המקרה הנדון בפניו.

18. בהתקיים המאפיינים של המבחנים הנ"ל, מוקמת חזקה לכאורה בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת; וחזקה זו מעבירה, כאמור, את נטל הבאת הראיות על שכמו של הצד המבקש את קיום הצוואה, לסתור את אותה חזקה של השפעה בלתי הוגנת, בדרך של שלילת קיומם של אותם מאפיינים שהקימו את החזקה, או תוך שלילת קיומה של "אי ההגינות" בהשפעה הנטענת, חרף

בתי המשפט

תע 042280/07

בית משפט לענייני משפחה ירושלים

23/12/2009

תאריך:

בפני: כב' השופט בן ציון גרינברגר

קיומם של אותם מאפיינים. ברם, גם אם עבר נטל הבאת הראיות לכתפיו של מבקש הקיום, נטל השכנוע תמיד יישאר מוטל כל כולו על שכמו של המתנגד. הוא זה שצריך לשכנע את ביהמ"ש שהמצווה עשה את צוואתו לא מתוך רצון חופשי אלא מתוך השפעה בלתי הוגנת, והוא זה החייב לעמוד בנטל זה גם אם כשל מבקש הקיום ב'הבאת ראיותיו לסתור', נטל שעבר אליו עם הקמתה של החזקה (כנזכר בפרשת מרום לעיל).

19. במקרה דנן, המנוח אושפז ב- 31.1.07, ולאחר סידרה של בדיקות קיבל מרופאו את הבשורה המרה על מחלתו הסופנית ב- 5.2.07. שלושה ימים בלבד לאחר מכן, ביום 8.2.07, מטלפן המנוח לעו"ד בלוס ומוסר לו כי ברצונו לערוך צוואה, ומזמין אותו אליו למפגש בבית החולים כדי לפרוס בפניו את פרטי הצוואה הרצויים לו; ושוב, מספר ימים בלבד לאחר מכן, ב- 14.2.07 חותם המצווה על צוואתו הראשונה, ולאחר שהחליט להרחיבה כדי שתכלול גם את אחיו [REDACTED], מעביר הוראות אלו טלפונית לעו"ד בלוס וחותם על צוואתו השנייה והאחרונה ביום 25.2.07. מאחר שאין למתנגדות הוכחות ישירות על הפעלת לחצים כבדים המצדיקות את המסקנה של השפעה בלתי הוגנת, הרי שלא תצלחנה בטיעוניהן אלא אם כן תבססנה את המסקנה שהנסיבות מצדיקות את העברת הנטל לידי המשיבים, שישתרו את החזקה של השפעה בלתי הוגנת המתבקשת מן הנסיבות. ברם, על מנת שניתן יהיה להחיל על צוואות המנוח את החזקה של השפעה בלתי הוגנת, על המתנגדות להוכיח אחת או יותר מאלה: שהתפתח מצב של תלות כה מוחלטת מצד המנוח ביורשים "המשפיעים" עד כדי שניתן להסיק כי עצמאותו של המנוח נפגעה כה קשות עד שהצוואה עליה חתום אינה מבטאת את רצונו אלא את רצונם של המשפיעים, וקולה של הצוואה איננה אלא קולם של המשפיעים המדבר מתוך גרונו של המצווה; או, שמצבו של המנוח פגע פגיעה חמורה בעצמאותו עד כדי שהיה זקוק לעזרה שוטפת יומיומית, וכי הנהנים בצוואה ניצלו זאת והושיטו לו את הסיוע כאמצעי להחדרת רצונם לתודעתו שהביאה לעריכת הצוואה כפי שנערכה; או, שהמנוח היה מבודד ומנותק מסביבתו כך שלא הייתה קיימת יכולת ממשית מצד בני המשפחה, ידידים, קרובים, וכו', לאזן את ההשפעה הנטענת שהופעלה על ידי אלה שנהנו בסופו של דבר מצוואתו; או, שהנהנים היו כה מעורבים בהליך הכנת הצוואה ועריכתה עד כדי שיש במעורבות זו כדי להביא למסקנה שהוציאו מן המצווה מסמך שבשום פנים לא היה עורך לבד.

20. על אף ניסיונותיהן הרבים של המתנגדות לעשות כן, לדעתי לא הצליחו להוכיח כי בתקופה כה קצרה, מספר ימים בודדים ממש, התפתחה תלות כה מקיפה של המנוח במשיבים. טענת המתנגדות כי הוראות הצוואה הן תוצאה של השפעה כה מקיפה עד כדי שאין אלא להסיק כי אינן משקפות את רצונו וכוונתו האמיתית של המצווה עצמו, בעייתית לאור העובדה שאין חולק כי בטרם האישפוז הסתובב המנוח תופשי וניהל את חייו היום יומיים ללא הפרעה, ללא תלות, ובעצמאות מלאה. לטענת המתנגדות גם לא הוכח שהמנוח נותק מחבריו ויתר בני משפחתו,

בתי המשפט

בית משפט לענייני משפחה ירושלים

תע 042280/07

בפני: כב' השופט בן ציון גרינברגר

23/12/2009

תאריך:

ואכן מן העדויות ששמעתי עולה כי לא היה כל ניסיון מצד המשיבים למנוע גישה חופשית למנוח בעת אשפוזו, והיה לו מספר לא מבוטל של מבקרים, גם מבין אלה אשר לא נמנו בין הנהנים שבצוואה. כמו כן, לא הוכח כלל שהעזרה השוטפת שהושיט האחייין [REDACTED] למנוח, בסידורים הקשורים לאשפוזו משך אותם ימים ספורים, יצרו מצד המנוח תלות מוחלטת ואבסולוטית ב[REDACTED] עד כדי שבגלל עזרה וסיוע זה היה המנוח מוכן לפעול לפי רצונו של [REDACTED] גם בדברים כה רציניים כעריכת צוואה. אומנם, אדם הסובל ממחלות קשות, שנמצא במצב פיסי ונפשי ירוד, חשוף להשפעות הרבה מעבר לאדם מן השורה, ונתון לניצול, בעל סיכויים הרבה יותר גבוהים להצלחה, כשאין בכוחו לעמוד מנגד ולעמוד על שלו. ברם, על מנת להגיע למסקנה שאכן כך היה המצב, דרושות הוכחות הרבה יותר מקיפות מאלה אשר הוצגו בפניי.

21. בנקודה זו התגלה אחד הליקויים המרכזיים שבהוכחת עמדת המונגדות. המתנגדות אכן העלו את הטענה שהמנוח סבל ממצב פיסי ונפשי ירוד מאוד, ובתמיכה לכך הציגו בפני בית המשפט קטעים מתיקו הרפואי. מן התיק אכן עולה שהמנוח אובחן בסרטן סופני וכי התחיל בסדרת טיפולים כימותרפיים ואחרים, וידוע מהי ההשפעה הנוראית של טיפולים מהסוג הזה על מצבו הנפשי והפיסי של המטופל. עם זאת, לא הוגשה חוות דעת רפואית כלשהי באשר למצבו המנטאלי ואודות כישוריו המנטאליים באותם ימים, כך שאין כלל מקום להסיק שהמנוח לא היה כשיר מבחינה מנטאלית לעריכת הצוואה, או שמצבו היה כה ירוד עד כדי שהיה חשוף להשפעה וללחצים בלתי הוגנים להוצאת צוואה המנוגדת לרצונו. אין זו מסקנה המובנת מאלה כי כל אדם הנתון בהליך טיפולי קשה, או אף אדם הגוסס, אינו כשיר, רק בגין כך, להביע את דעתו האחרונה באשר לעיזבונו, כל עוד כישורותיו המנטאליים לא נפגעו. על מנת למנוע מאדם את הזכות היסודית והבסיסית לעשות כן ברגעיו האחרונים, דרושות ראיות יסודיות ומהותיות באשר לחוסר כישוריו המנטאליים להבין את משמעות הצוואה ולהבין את משמעות ההוראות הכלולות בה. במקרה דנן אין אף ראשית ראיה לכך, לא בחוות דעת מקצועית כלשהי ואף לא בעדויות שנשמעו בבית המשפט. אומנם העידור מספר עדים על כך שבביקוריהם אצל המנוח בבית החולים, הבחינו בסבלו הגדול, אבל לא עלתה מן העדויות האמורות אינדיקציה כלשהי לפגיעה בכישוריו השכליים, וההיפך הוא הנכון: מעדותו של עו"ד בלוס, אשר שוחח עם המצווה גם בטלפון וגם במפגשים עמו בבית החולים, עולה חד - משמעית כי לדעתו מדובר באדם אשר הבין היטב את משמעות ההליך, ידע להתבטא ולהביע את רצונו, ולפי התרשמותו הבין היטב את תוכן הצוואה שנערך עבורו.

22. ללא הוכחות על פגיעה חמורה בכישוריו המנטאליים של המנוח, קשה במיוחד להסיק קיומה של השפעה בלתי הוגנת, על בסיס תלות מוחלטת והעדר עצמאות כפי שנטען, כשכל ההליך הזה של התדרדרות לכיוון אותה תלות מוחלטת אמור היה להתקיים משך שמונה ימים בלבד.

בתי המשפט

בית משפט לענייני משפחה ירושלים

תע 042280/07

כב' השופט בן ציון גרינברגר

23/12/2009

תאריך:

23. דוק: נדמה כי טענת המתנגדות שהמשיבים אכן שכנעו את המצווה לערוך את הצוואה כפי שערך אותה היא מסקנה סבירה. אומנם, המשיבים העלו תזות אשר דרכן ביקשו להסביר את ההיגיון שבתוכנית הצוואה כפי שנערכה, ובעיקר בטענה שאלה שהוציא המצווה מעיזבונו אכן לא היו ראויים בעיניו לחלק כלשהו, מאחר שפגעו בו בעבר; כך, לדוגמא, באשר לאחיות המנוח, נטען שהן טרחו לגרום למכירת הדירה שבעיזבון אמו ז"ל של המנוח ואשר בה התגורר אותה עת, כך שהמנוח שמר טינה נגדן על כך שהוציאו אותו מהדירה. המתנגדות אומנם משיבות כי הרבה זמן לאחר מכן כבר חזר המנוח ליחסים תקינים וקורקטיים עם האחיות, כך שאין זה הגיוני שדווקא בימיו האחרונים ייזכר שוב באותו סיפור ישן ואף יישען עליו בקביעת חלוקת עיזבונו; אבל ניתן לשער כי המשיבים טרחו להזכיר למנוח את אותן נשכחות כדי לשכנעו שאין הן זכאיות להתחלק עימם בעיזבונו. ואולם, הויכוח והמאמצים שהשקיעו הצדדים סביב נקודה זו החטיאו לדעתי את המטרה. המבחן של בית המשפט אינו מיועד לרדת לסוף דעתו של המצווה ולהבין בדיוק למה עשה את מה שעשה. בית המשפט אינו מחפש לקבוע האם ניסו היורשים/המשיבים לשכנע את המצווה להיטיב דווקא עימם ולא עם האחרים. אין כל איסור בדיני הצוואות המונע מאדם מלנסות ולשכנע את המצווה להיטיב דווקא עמו, ואף אין בדיני הצוואות כל הוראה המחייבת שצוואה לטובת יורש זה או אחר תיפסל אם יימצא שהיורש הצליח בניסיונותיו לשכנע את המצווה לנשל יורשים אחרים מעיזבונו כדי שהוא – היורש המשכנע – יזכה בחלק גדול יותר. כאמור לעיל, אין הפסול בשכנוע ואין גם פסול בהשפעה; הפסול נוצר אך ורק אם ההשפעה עוברת את גבול הסבירות והופכת להשפעה בלתי הוגנת. ולצורך הקביעה האם אכן מדובר בהשפעה מהסוג הזה, ישנם המבחנים המפורטים לעיל, שמטרתם לסייע לבית המשפט בבדיקתו האם בדו-שיח שבין היורשים לבין המנוח היה מרכיב של ניצול לרעה, ניצול לא הוגן, של מצבו המנטאלי והפיסי עד כדי שניתן לראות בהשפעה זו מעשה אשר לא ייעשה.

24. כאמור, ניתן להסיק שהמשיבים אכן השפיעו על המנוח ושכנעו אותו לכתוב את הצוואה כפי שכתב אותה. ברם, כל עוד שאין בסיס למסקנה שהמנוח לא הביע את דעתו העצמאית ולא היה מסוגל להביע דעה עצמאית כשמסר את הוראותיו לעו"ד שניסח עבורו את הצוואה, אין מקום לפסול את השכנוע האמור. עם כל הרחבת היריעה שבעדויות ובסיכומים באשר להשפעה הלא מאוזנת של המשיבים על דעתו של המצווה לקראת עריכת הצוואה, אין בכל האמור כדי לשכנע את בית המשפט שמצבו של המנוח היה כה ירוד עד כדי שהמשיבים הכניסו את רצונם לתוך הצוואה במקום רצונו של המצווה עצמו.

25. זאת ועוד; אין להתעלם מן העובדה שכעשרה ימים בלבד לאחר שערך המנוח את צוואתו הראשונה ביום 14.2.07, ערך צוואה נוספת, מתוקנת, שבה הכניס את אחיו [REDACTED] לרשימת היורשים. אין בפיהם של המתנגדות כל הסבר לכך שמצד אחד, לטענתן השפיעו המשיבים על

בתי המשפט

בית משפט לענייני משפחה ירושלים

תע 042280/07

בפני: כב' השופט בן ציון גרינברגר

תאריך: 23/12/2009

המנוח השפעה מקיפה ומוחלטת עד כדי שערוך צוואה לפי רצונם, ועשרה ימים בלבד לאחר מכן עורך המנוח צוואה אחרת, שלתוכה מכניס אח נוסף שלא הופיע בצוואה הראשונה. ממה נפשך, אם המשיבים הם אלה אשר השפיעו על המנוח עד כדי שהצוואה הראשונה נערכה בצורה מסוימת, לפי רצונם הם, ב- 14.2.07, איך קורה שימים ספורים לאחר מכן מתקן המנוח את אותה צוואה. המתנגדות מבקשות בעצם כי נסיק מהשתלשלות העניינים האמורה שהמשיבים עצמם הם אשר שינו את דעתם והשפיעו שוב על המנוח כדי שיערוך צוואה אחרת, אשר הפעם תכלול גם את האח. ללא הוכחות כלשהן, מסקנה מרחיקת לכת כזו אינה אלא בגדר של ספקולציה ותו לא. יתרה מכך, העובדה שהאח הוסף לצוואה המאוחרת רק פגעה במשיבים, הואיל ותיקון זה גורע מחלקם על פי הצוואה הקודמת, לפיכך בהיעדר ויג'ט'ס, וההיפך מכך, הטענה כי הם אשר השפיעו על המנוח לערוך את הצוואה המאוחרת, הינה בעינינו ביותר.

26. נשארנו עם טענה אחת ויחידה, אשר אמנם אין לזלזל בה אבל אין היא מטפיקה כדי להכריע לטובת עמדת המתנגדות: אם אכן אין הצוואה תוצאה של השפעה בלתי הוגנת, אם הצוואה היא פרי הכרעתו העצמאית של המנוח, איזה הסבר יש לכך שלא חילק את עזבונו בין כל יורשיו? גם אם קיימים סיפורים מסיפורים שונים באשר ליחסיו העכורים של המנוח עם מקצת מאחיותיו, אין בכך כדי להסביר את נישולם של כל האחיות, האחיינים והאח. אשר לא זכו ולו לשקל אחד בצוואתו. על אף המאמצים האדירים שהושקעו בהבאת עדויות רבות אודות פרטי הפרטים של הויכוחים, הסכסוכים, והעליות וירידות בדרגות הקשר שבין המנוח לבין משפחתו המורחבת בתקופות השונות של חייו, כפי שיפורט להלן, איני מוצא מקום והצדקה להיכנס לפרטים אלה, מאחר שלדעתי אין בהם כדי לתרום להכרעה המתבקשת. על כן, לא איכנס גם לדקויות העדויות השונות הנוגעות לאירועים ספציפיים אלה או אחרים, לסתירות שבין הגרסאות השונות ביחס למעשים או מחזלים מן העבר, למניעים של העדים השונים, כולל זה של האח. אשר משום מה ראה לנכון להתייבב למותן עדותו רק לאחר סיום ההוכחות, ועוד כהנה מרכיבים רבים של ההליך אשר בדיעבד התבררו כמיותרים.

מן המפורסמות היא כי הסתמכות על העובדה שנושלו יורשים לטובת זוכים אחרים, אין בה כשלעצמה כדי להביא לבטלותה של הצוואה וליצור הנחה עובדתית שהם השפיעו השפעה בלתי הוגנת על המנוח במטרה שינחיל להם את כל נכסיו. לעניין זה ראה ע"א 53/88 מנלה נ' ברנווין, פ"ד מו (1) 48, שם נקבע:

הנסיבות עליהן משתית השופט המלומד מסקנותיו, הן: עצם שינוי הצוואה - נישולם של המשיבים, גיסיים של המנוחה, והנחלת כל רכושה לקרובים אחרים, המערערים; וכן, היעדר "קשר מיוחד" משך שנים בין המנוחה למערערים, למעט ביקורים שלה בביתם בחגים ובשבתות וביקורים שלהם בבית האבות...

בתי המשפט

תע 042280/07

בית משפט לענייני משפחה ירושלים

23/12/2009

תאריך:

בפני: כב' השופט בן ציון גרינברגר

לדעתי, אין באף אחת מן הראיות הנסיבתיות הללו וגם לא בכולן יחד, כדי להוכיח קיומה של השפעה בלתי הוגנת.

חשש לקיומה של השפעה בלתי הוגנת, העלאת סברות בעלמא והסתמכות על העובדה שנושלו נוחלים לטובת נוחלים אחרים, אין בהם די כדי להביא לבטלותה של הצוואה. להביא לבטלותה של הצוואה.

27. כאמור, "המוזרות" של הצוואה אין בה כשלעצמה כדי להביא לפסלותה, וגם אם בית המשפט אינו מצליח לרדת לסוף דעתו של המצווה, אין בכך כדי להוכיח שלמצווה עצמו לא היו נימוקים ושיקולים ששמר לעצמו ושלקח עמו לקברו ושלעולם לא נגלה אותם. ומאידך גיסא, אם אכן נערכה הצוואה כפי שנערכה לאחר שהמשיבים שכנעו את המצווה שכך ראוי שיעשה, אין בכך כשלעצמו כדי לשלול את העובדה שהמנוח עצמו הוא אשר בסופו של יום קיבל את ההחלטה לעשות כן, ואין במעטפוג העובדתית כדי לחייב את המסקנה שלא כדך היה.

28. מן הסיבות המנויות לעיל, ההתנגדות לצוואתו האחרונה של המנוח נדחית, וצו לקיומה יינתן בנכרד כמבוקש.

29. הוצאות משפט ושכ"ט עו"ד על המתנגדות בסך 10,000 ש"ח בתוספת מע"מ. סכום זה ישא בהפרשי הצמדה וריבית מהיום ועד לתשלום בפועל.

ניתן היום ז' בטבת, תש"ע (24 בדצמבר 2009) בהעדר הצדדים.

בן ציון גרינברגר, שופט
בית משפט לענייני משפחה
ירושלים
בן ציון גרינברגר, שופט

בית משפט לענייני משפחה ירושלים
24 בדצמבר 2009
23/12/09

בענין:

ואח' [Redacted]

ע"י ב"כ עוה"ד אסתר בלום-פולובין
ואו מרים מהלה ואו חיים אלטלף
מרח' המבין 28, ירושלים 92268
טלפון: 02-5661102 פקס: 02-5662227

המבקשים

ד ג ד

ואח' [Redacted]

ע"י ב"כ עוה"ד מירה לוי
מכית יואל, רח' יפו 33 ירושלים 94221
טל' 02-625523 פקס: 02-6221502

המתנגדות

ובעניין:

ב"כ היועץ המשפטי לממשלה

אצל האפוטרופוס הכללי

רח' מגפי שרים 15, ירושלים
טל' 02-6215777 פקס: 02-6467570

ובעניין עובון המנוח [Redacted] י"ל (להלן: "המנוח").

המשיב
סוכן קס 3
אשר, שגב א גזקן אה

[Handwritten signature]

בקשה לתיקון טעות סופר
26-01-2010

בית המשפט הנכבד מתבקש לפעול בהתאם לסמכות המוקנת לו בסעי' 81 לחוק בתי המשפט (נוסח משולב) התשמ"ד-1984 ולתקן מטי פליטות קולמוס שנפלו בפסק הדין מיום 23.12.2009 כמפורט להלן:

1. בסעי' 3 לפסק הדין בשורה השניה צויין כי המניח הזמין לבית החולים את עו"ד נדב בלום צריך להיות "עו"ד עמרים בלום".
2. בסעי' 3 לפסק הדין בשורה 6 צויין כי אל עו"ד בלום התלוותה עו"ד ממשרדו, עו"ד מהלה. צריך להיות "מתמחה מומשרדו, גב' [Redacted]". ועל כן יש א"ל לתקן את המשך הסעיף ובמקום לציין כי המנוח חתם על הצוואה בפני שני עורכי הדין, צריך להיות "בפני עורך הדין והמתמחה". כמו כן בשורה האחרונה של סעי' 3 נרשם כי הצוואה השניה נחתמה בפני עו"ד בלום ועו"ד מהלה, צריך להיות "עו"ד בלום וגב' [Redacted]".

מן הדין ומן הצדק להעתיר לבקשה.

[Handwritten signature]
מרים מהלה, עו"ד
ב"כ המבקשים

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 628-10 פלונים נ' אלמוני

בפני כב' השופטת בן עמי

כב' השופטת בזק רפפורט

כב' השופט מינץ

המעוררות

פלונית ואח'
ע"י ב"כ עו"ד שירה דרורי-סאלם

נגד

המשיבים

אלמוני ואח'
ע"י ב"כ עו"ד מרים מהלה

פסק דין

1

2

3

השופטת ח' בן עמי:

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

1. ערעור על פסק דינו של בית המשפט לענייני משפחה בירושלים (כב' השופט בן ציון גרינברגר) בת"ע 42280/07, בו נדחתה התנגדות לקיום צוואתו האחרונה של המנוח ... ז"ל (להלן: "המנוח"), מיום 12.4.07.

המעוררות הן ארבע אחיותיו של המנוח, שאלמלא הצוואה היו אמורות להיות יורשות על פי דין, והמשיבים הם מרבית הנהנים על פי הצוואה. טענותיהן של המעוררות, בקליפת אגוז, הן בשתיים: האחת, כי מצבו הפיזי והנפשי של המנוח עובר לעריכת הצוואה פגע ברצונו החופשי וחשף אותו להשפעה בלתי הוגנת מצדם של המשיבים. השניה, כי המשיבים היו מעורבים במידה ניכרת בהכנת הצוואה ועריכתה, ומשכך יש לפסול הצוואה שנערכה לטובתם.

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 628-10 פלונים נ' אלמונים

בפני כב' השופטת בן עמי

כב' השופטת בזק רפפורט

כב' השופט מינץ

2. המנוח, יליד 1945, לא נישא מעולם ולא הותיר אחריו בת זוג או צאצאים. 1
- למנוח שמונה אחים ואחיות, ועשרים ושלושה אחיינים. מהראיות שנפרשו 2
- בבית משפט קמא עלה, כי בין המנוח לבין אחיו ואחיותיו היו סכסוכים שונים, 3
- על רקע חלוקת הרכוש של אמו ז"ל. בעקבות מיחוישים בבטנו, אושפו המנוח 4
- ביום 31.1.07 בבית החולים שערי צדק בירושלים, אז התברר כי הוא חולה 5
- בסרטן. במהלך אשפוזו בוצעו למנוח ניקור בטני, וכן טיפולי כימותרפיה. אין 6
- חולק, כי קודם למחלתו, תפקד המנוח באופן עצמאי, ועבד בעבודה מסודרת 7
- במרכז למיפוי ישראל, משך שנים רבות. 8
3. מספר ימים לאחר אשפוזו הזמין אליו המנוח את עו"ד עמרם בלום, לצורך 9
- עריכת צוואתו. המנוח פנה לעו"ד בלום בעקבות המלצתו של אחיינו, ... (להלן: 10
- ...), שעבד מספר שנים קודם לכן כמתמחה במשרדו של עו"ד בלום. במעמד 11
- הפגישה מסר המנוח לעו"ד בלום הוראות לעריכת הצוואה, לפיה, לאחר 12
- תשלום הוצאות קבורה ואזכרה, וכן כתיבת ספר תורה להנצחת שמו, יחולק 13
- עזבונו בחלקים שווים לחמישה אחיינים מבין כלל בני משפחתו: שלושת 14
- הילדים של אחיו, ... ושניים מבין שלושת הילדים של את אחר, ... (להלן: ... 15
- ו... בהתאמה). 16
- 17
- 18
- בהתאם להוראות הכין עו"ד בלום טיוטת צוואה במשרדו, עמם הגיע ביום 19
- 14.2.07 אל המנוח בבית החולים, כשהוא מלווה בגב' [REDACTED], שעבדה 20
- כמתמחה במשרדו. באותו מעמד חתם המנוח על הצוואה, בפני האתרוניים 21

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 10-628 פלוניס נ' אלמונים

בפני כב' השופטת בן עמי

כב' השופטת בזק רפפורט

כב' השופט מינץ

- 1 ששימשו כעדים. מספר ימים לאחר מכן התקשר המנוח לעו"ד בלום וביקש
- 2 לשנות את צוואתו כך שתכלול כנהנה נוסף גם את אחיו, ... (להלן: ...). הצוואה
- 3 המתוקנת כאמור נחתמה על ידי המנוח, הפעם בפני עו"ד בלום ועו"ד מהלה,
- 4 שעבדה במשרדו, ביום 25.2.07.
- 5
- 6 ביום 1.3.07 שוחרר המנוח מבית החולים. על פי גליון השחרור באותה עת היה .4
- 7 המנוח במצב כללי טוב. עם שחרורו עבר המנוח לגור בדירה שכורה, אולם ביום
- 8 16.4.07 הוא אושפז שוב בעקבות תלונה על כאבי גב, חולשה ובחילות. על פי
- 9 גליון האשפוז היה המנוח בהכרה מלאה, אף כי סירב לשתף פעולה עם הצוות
- 10 הרפואי, בין על ידי קבלת תרופות או הסכמה לביצוע בדיקות רפואיות. ביום
- 11 19.4.07 התדרדר מצבו של המנוח והוא נפטר.
- 12
- 13 ביום 27.5.07 הגיש משיב 5 (להלן: ...) בקשה לצו קיום צוואה, אליה צורפה .5
- 14 צוואתו האחרונה הידועה של המנוח, מיום 25.2.07. המערערת הגישו
- 15 התנגדות למותן צו הקיום, כאשר טענתן הייתה כי אחיו של המנוח, ..., וכן
- 16 האחייני, השפיעו על המנוח השפעה בלתי הוגנת, תוך ניצול מצבו הנפשי והפיסי
- 17 עקב אשפוזו וגילויי מחלתו, כדי להביא לכך שהמנוח יעביר את עיזבונו ליורשים
- 18 המופיעים בצוואה, תוך שיתר יורשיו על פי דין לא יקבלו חלק כלשהו בעיזבונו.
- 19 עוד נטען על ידן, כי המנוח לא היה כשיר מבחינה מנטאלית לצורך ביצוע
- 20 הפעולה, וכי לפי סעיף 35 לחוק הירושה, התשכ"ה-1965 (להלן: "חוק

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 628-10 פלונים נ' אלמונים

בפני כב' השופטת בן עמי

כב' השופטת בזק רפפורט

כב' השופט מינץ

- 1 הירושה" או "החוק", הוראות הצוואה בטלות מאחר שמי מהנהנים בה נטל
- 2 חלק פעיל ומרכזי בעריכתה.
- 3
- 4 לאחר שמיעת ראיות דחה בית משפט קמא ההתנגדות, וקבע כי צוואתו .6
- 5 האחרונה של המנוח היא תקפה. יוער, כי אף שבית משפט קמא פרש בהרחבה
- 6 ובהעמקה את המסגרת הנורמטיבית, ניתנה התייחסות מצומצמת לראיות
- 7 שנפרשו בפניו במסגרת ההליך, ונקבע כי מרביתן אינן רלוונטיות שכן הן
- 8 מתייחסות להגיון הפנימי בעריכת הצוואה – או העדרו – על רקע מערכת
- 9 היחסים בין המנוח לבני משפחתו הקרובה והרחוקה.
- 10
- 11 באשר לבטלות הצוואה מכוח סעיף 35 לחוק נקבע, כי ככל שהייתה השפעה
- 12 מצדם של מי מהנהנים, הרי שהיא לא עלתה כדי נטילת חלק בעריכת הצוואה,
- 13 שעה שהמנוח הוא זה שיצר קשר עם עו"ד בלום, וגיבש איתו את הוראות
- 14 הצוואה. לעניין ההשפעה הבלתי הוגנת ציין בית משפט קמא כי אין פסול
- 15 בהשפעה על המצווה על מנת שיערוך צוואה לטובת נהנה זה או אחר, כפי שככל
- 16 הנראה נעשה על ידי המשיבים דנן, והפסול מתעורר רק כאשר ההשפעה הופכת
- 17 להיות בלתי הוגנת, קרי, באופן המשפיע במידה ניכרת על רצונו האמיתי של
- 18 המצווה. בהקשר זה התייחס בית משפט קמא לפרק הזמן הקצר שחלף בין
- 19 המועד בו התגלתה מחלתו של המנוח (5.2.07), לבין המועד בו יצר קשר
- 20 לראשונה עם עו"ד בלום (8.2.07), והמועד בו נחתמה הצוואה הראשונה
- 21 (14.2.07). בהתייחס לכך, ועל רקע המבחנים שנטבעו בפסיקה לצורך בחינת

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 10-628 פלוניס נ' אלמונים

בפני כב' השופטת בן עמי

כב' השופטת בזק רפפורט

כב' השופט מינץ

- 1 קיומה של תלות ההופכת את ההשפעה לבלתי הוגנת, נקבע בפסק הדין כי יעל
- 2 אף ניסיונותיהן הרבים של המתנגדות לעשות כן, לדעתי לא הצליחו להוכיח
- 3 כי בתקופה כה קצרה, מספר ימים בודדים ממש, התפתחה תלות כה מקיפה
- 4 של המנוח במשיבים". עוד כפי שצוין, המנוח היה עצמאי לחלוטין בחיי היום-
- 5 יום קודם לאשפויו ובתקופת אשפויו לא נותק מחבריו ומיתר בני משפחתו.
- 6 בית משפט קמא הוסיף וציין כי אף שאדם הסובל ממחלות קשות, חשוף
- 7 להשפעות חיצוניות הרבה יותר מאדם רגיל, משאין בכוחו לעמוד על שלו,
- 8 לצורך מסקנה כי כך אמנם היה המצב, נדרשות הוכחות מקיפות מאלה
- 9 שהוצגו בפניו. מה גם, שעל אף טענותיהן של המערערות בדבר מצבו הפיסי
- 10 והנפשי הירוד של המנוח, לא הוצגה מטעמן כל חוות דעת רפואית באשר
- 11 למצבו המנטאלי באותה תקופה.
- 12
- 13 בית משפט קמא הוסיף וקבע, כי אף שיתכן כי המשיבים אמנם השפיעו על
- 14 המנוח לערוך הצוואה לטובתם, בין היתר על ידי "העלאה" מן האוב של
- 15 הסכסוך המשפחתי בינו לבין אחיותיו – המערערות – הרי שתפקידו של בית
- 16 המשפט אינו לרדת לסוף דעתו של המצווה ולהביך את "ההגיון הפנימי"
- 17 בעריכת הצוואה, מה גם שכאמור אין פסול בהשפעה מסוימת לצורך שכנוע
- 18 המצווה לנשל יורשים אחרים מהעזבונו. עוד כפי שצוין, הטענה בדבר השפעה
- 19 בלתי הוגנת אינה עולה בקנה אחד עם קיומה של הצוואה השנייה, בה נגרע
- 20 חלקם של המשיבים, לטובת הנהנה הנוסף.
- 21

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 628-10 פלונים נ' אלמוגים

בפני כב' השופטת בן עמי

כב' השופטת בזק ופפורט

כב' השופט מינץ

7. לטענת המערערות, כלל הראיות שנפרשו בפני בית משפט קמא מובילות
1 למסקנה כי המשיבים הפעילו על המנוח השפעה בלתי הוגנת, לצורך עריכת
2 הצוואה כפי שנערכה. כפי הנטען, בין האחים והאחיין ובין המנוח התקיימה
3 מערכת יחסים בה האחרון היה תלוי לחלוטין בראשונים, שטיפלו בו ובצרכיו,
4 ובודדו אותו מיתר בני משפחתו. זאת, על רקע חולשתו הפיזית והנפשית עקב
5 מחלתו, שאף פגעו פגיעה ניכרת ברצונו החופשי ובשיקול דעתו בעת עריכת
6 הצוואה. בהקשר זה הוסיפו המערערות וטענו כי בית משפט קמא התעלם
7 מעדויות רבות לעניין מצבו המנטאלי והכללי של המנוח.
8
9
10 בהתייחס לכל אלה נטען, כי היה מקום להעביר את נטל הבאת הראיות
11 לפתחם של המשיבים, מה שלא נעשה. עוד לטענת המערערות, מעורבותם
12 הגבוהה של המשיבים בעריכת הצוואה ובהוראותיה, והיותם עדים לעריכתה,
13 מקימה חזקה חלוטה לקיומה של השפעה בלתי הוגנת על המנוח. על
14 מעורבותם של המשיבים, או חלק מהם, למדו המערערות מהבדלים כאלה
15 ואחרים בין התכתובת שנרשמה על ידי עו"ד בלום בפגישתו עם המנוח בבית
16 החולים, לבין הוראות הצוואה בסופו של יום, כמו גם מהעובדה שהאחיין הוא
17 שהפנה את המנוח לעו"ד בלום.
18
19 באשר לחומר הראיות בתיק טענו המערערות כי משהמנוח נפטר קודם לחליך,
20 אין ערך מכשי לחוות דעת רפואית לעניין מצבו של המנוח בעת עריכת הצוואה,

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 628-10 פלונים נ' אלמונים

בפני כב' השופטת בן עמי

כב' השופטת בזק רפפולט

כב' השופט מינץ

- 1 מה גם שבנסיבות העניין היה על עו"ד בלום, לאור הכשרתו כנוטריון, להמציא
- 2 תעודה רפואית "כנהוג וכמקובל" ולא לערוך את הצוואה כצוואה בפני עדים.
- 3
- 4 המערערות מוסיפות וטוענות, כי תוצאות הצוואה, המבכרת חמישה מתוך
- 5 עשרים ושלושה אחיינים, ואח אחד מבין תשעה אחים, נחזית להיות תוצאתה
- 6 של השפעה בלתי הוגנת, ומשכך היה על בית משפט קמא לבחון את כשרות
- 7 הצוואה בבחינה מדוקדקת יותר מכרגיל.
- 8
- 9 מנגד טוענים המשיבים, כי דין הערעור להידחות תוך שהם סומכים ידיהם על
- 10 פסק דינו של בית משפט קמא ומפנים לכך כי כלל טענותיהן של המערערות
- 11 מופנה כלפי קביעות עובדתיות, על כל המשתמע מכך. לטענתם, המערערות לא
- 12 הביאו ולו ראשית ראייה לכך שמצבו המנטאלי או הפיזי של המנוח היה ירוד
- 13 עובר לעריכת הצוואה, במידה שהשפיעה על שיקול דעתו התקין. באשר
- 14 למעורבותם בעריכת הצוואה טוענים המשיבים כי למעט ההפנייה לעו"ד בלום
- 15 לא הייתה מצידם כל מעורבות נוספת, ובכך אין משום מעורבות שיש בה
- 16 לפסול הצוואה, שעה שהמנוח הוא שהיה בקשר ישיר עם עו"ד בלום לכל יתר
- 17 הפעולות בנוגע לצוואה. המשיבים מוסיפים וטוענים, כי אף שסייעו למנוח
- 18 בתקופת אשפוזו, הסיוע לא יצר תלות כלשהי, מה גם שהמנוח היה מוקף
- 19 בחברים ובקרובים נוספים, וממילא לא היה מבודד, כפי שנטען על ידי
- 20 המערערות.

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 628-10 פלונים נ' אלמונים

בפני כב' השופטת בן עמי

כב' השופטת בזק רפפורט

כב' השופט מינץ

דיון

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

9. כאמור, לטענת המערערות קיימים שני נימוקים מהותיים אשר בהתייחס אליהם על בית משפט קמא היה לבטל את הצוואה, השפעה בלתי הוגנת ומעורבות פסולה בעריכת הצוואה:

לעניין הטענה להשפעה בלתי הוגנת, קובע סעיף 30(א) לחוק הירושה כי "הוראת צוואה שנעשתה מחמת אונס, איום, השפעה בלתי הוגנת, תחבולה או תרמית – בטלה".

בניגוד לשאלה האם הופעלה על המצווה השפעה, שהיא שאלה עובדתית במהותה, השאלה האם החשפעה הייתה בלתי הוגנת היא שאלת נורמטיבית, ועל בית המשפט לקובעה על פי מושגים של מוסר אישי וחברתי, תוך ניסיון לכוון לרצונו האמיתי והחופשי של המצווה (ע"א 4902/91 גודמן נ' ישיבת שם בית מדרש גבוה להוראה ודיינות, פ"ד מט(2) 441 (1995)). כפי שנקבע לא אחת בפסיקה, הנחת המוצא של חוק הירושה היא כי הצוואה כשרה, כאשר חנטל להוכיח כי היא נעשתה בעקבות השפעה בלתי הוגנת מוטל על הטוען לקיומה (ראו, לדוגמה, ע"א 190/68 סוטיצקי נ' קלינברוט, פ"ד כב(2) 138, 139 (1968); ע"א 151/97 אשכנזי נ' רביוב, תק-על 99(2) 1189 (1999)). עם זאת נקבע, כי "כאשר הנסיבות האופפות את המקרה מצביעות על קיומה של תלות של אדם אחר בזולתו, שהיא כה מקיפה ויסודית שניתן להניח כי נשלל רצונו החפשי והבלתי-תלוי של אותו אדם במה שנוגע ליחסים שבינו לבין הזולת, כי אז

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 628-10 פלונים נ' אלמונים

בפני כב' השופטת בן עמי

כב' השופטת בזק רפפורט

כב' השופט מינץ

- 1 אפשר לאמר שעשייה או פעולה שהיא בעליל לטובתו של זה האחרון היא
- 2 תוצאה של השפעה בלתי הוגנת מצידו, אלא אם הוכח היפוכו של דבר" (ע"א
- 3 423/75 בן נון נ' ריכטר, פ"ד לא(1) 372, 378 (1976) להלן: "עניין בן נון").
- 4
- 5 עם חלוף השנים, נטבעו בפסיקה מבחני עזר לקיומה של תלות בין המצווה
- 6 לנהנה. ארבעת המבחנים העיקריים שנקבעו הם מבחן העצמאות, מבחן הסיוע,
- 7 מבחן הקשר עם בני אדם אחרים ומבחן נסיבות עריכת הצוואה (לסקירת
- 8 המבחנים בהרחבה ראו דנ"א 1516/95 מרום נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד
- 9 נב(2) 813, 827-831 (1998)). לפיכך יש ליישם את המבחנים על המקרה שבפנינו
- 10 כדי לבדוק האם התקיימו התנאים לצורך העברת נטל הבאת הראיות
- 11 מהמעוררות לפתחם של המשיבים.
- 12
- 13 מבחן העצמאות והסיוע – בבוחנו את מידת העצמאות של המנוח על בית
- 14 המשפט לשאול עצמו האם – ועד כמה – היה המנוח עצמאי, הן מהבחינה
- 15 הפיזית והן מהבחינה השכלית, במשך התקופה הרלוונטית. כאשר מתברר כי
- 16 המצווה אכן לא היה עצמאי, ונוקק לסיוע הזולת, מתעורר הצורך לבחון האם
- 17 הקשר שהתקיים בינו לבין הנהנה התבסס על מתן הסיוע שהמצווה נוקק לו.
- 18 בהקשר זה נקבע, כי קיימת חשיבות רבה לשאלה האם הנהנה היה היחיד
- 19 שסייע למנוח בכל צרכיו, או שהאחרון הסתייע גם באחרים, כאשר התנחה
- 20 היא שככל שקיימים אנשים רבים יותר החולקים את מטלות הסיוע, מידת

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 628-10 פלוניס נ' אלמונים

בפני כב' השופטת בן עמי

כב' השופטת בזק רפפורט

כב' השופט מינץ

- 1 התלות של המצווה בכל אחד מהם פוחתת, ולהפך (ראו עניין בן נון, בעמ' 376 ;
- 2 ע"א 5640/92 אלוני נ' באומן, פ"ד מט(5) 373, 382 (1996)).
- 3
- 4 ביחס למבחן קשרי המצווה עם אחרים נקבע, כי ככל שבתקופה הרלוונטית
- 5 לעריכת הצוואה היה המצווה מנותק לחלוטין מאנשים אחרים, או שקשרים
- 6 עמם היו מועטים, מתחזקת ההנחה כי המצווה היה תלוי בנהנה (ע"א 2500/93
- 7 שטיינר נ' המפעל לעזרה הדדית של ארגון עולי מרכז אירופה, פ"ד (3) 338,
- 8 344 (1996) להלן: "עניין שטיינר"). בעניין זה נקבע עוד, כי אין זה משנה האם
- 9 הגורם לבידודו של המצווה היה הנהנה או גורם אובייקטיבי אחר הנעוץ במצבו
- 10 של המצווה (ע"א 1750/90 אהרונסון נ' אהרונסון, פ"ד מו(1) 336, 341 (1991)).
- 11
- 12 במסגרת מבחן נסיבות עריכת הצוואה על בית המשפט לבחון האם מעורבותו
- 13 של הנהנה בעריכת הצוואה – שלא עלתה כדי נטילת חלק כמובנה בסעיף 35
- 14 לתוק הירושה – יכולה להוות ראיה לכאורה לעניין קיומה של השפעה בלתי
- 15 הוגנת (ראו, לדוגמה, ע"א 576/72 שפיר נ' שפיר, פ"ד כז(2) 373, 378-379
- 16 (1973), עניין בן נון בעמ' 381, ועוד).
- 17
- 18 מבתנים אלה אינם מהווים רשימה סגורה, ובית המשפט יכול לחוסף עליהם
- 19 מבתנים נוספים או להתרשם באמצעים אחרים מקיומה או היעדרה של תלות
- 20 של המצווה בנהנה. עם זאת יש לזכור, כי מדובר בכלי עזר בלבד לבירור קיומה
- 21 של השפעה בלתי הוגנת, וככל שבית המשפט מגיע למסקנה כי אכן הורתה
- 22 ולידתה של הצוואה בהשפעה בלתי הוגנת, מועבר נטל הבאת הראיות אל

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 628-10 פלונים נ' אלמונים

בפני כב' השופטת בן עמי

כב' השופטת בזק רפפורט

כב' השופט מינץ

- 1 המבקש לקיים את הצוואה (ראו דעתו של השופט מצא בעניין מרום, שאומצה
- 2 כדעת הרוב, וכן ע"א 651/97 אשכנזי נ' מריקה, ק-על 1189 (2)99).
- 3
- 4 10. בענייננו, קבע בית משפט קמא, ובדין, כי "על אף ניסיונותיהן הרבים של
- 5 המתנגדות לעשות כן... לא הצליחו להוכיח כי בתקופה כה קצרה, מספר ימים
- 6 בודדים ממש, התפתחה תלות כה מקיפה של המנוח במשיבים". ואמנם, כפי
- 7 שצוין לעיל, בין תחילת אשפוזו של המנוח לבין המועד בו נערכה צוואתו, עברו
- 8 כשבועיים בלבד, וזמן קצר עוד יותר חלף בין מועד זה לבין היום בו נתגלתה לו
- 9 מחלתו (5.2.07). על פי הראיות שעמדו בפניו של בית משפט קמא, (אף שלא
- 10 כולן מצאו ביטוי ישיר בפסק הדין), בפרק הזמן האמור היה המנוח צלול
- 11 ובהכרח מלאה, וכן תפקד באופן עצמאי, אף שסבל מכאבים (ראו, לדוגמה,
- 12 גליון הקבלה לאשפוז מיום 31.1.07, בו מצוין כי החולה עצמאי ומתפקד;
- 13 הערכה יומית של המחלקה האונקולוגית, בה מצוין החל מיום 2.2.07 ולאורך
- 14 כל תקופת אשפוזו במחלקה, קרי, עד לאחר עריכת הצוואה השניה, כי החולה
- 15 ברמת הכרה מלאה ועצמאי בתפקודו).
- 16
- 17 בהקשר זה ראוי לציין, כי למעט העדויות מטעמן, שהן עדויות של בעל דין על
- 18 כל המשתמע מכך, לא חובא על ידי המערערות כל מסמך רפואי שיתמוך
- 19 בטענותיהן לעניין מצבו הפיזי או הנפשי של המערער. המערערות גם לא הביאו
- 20 כל ראיה לכך שהתרופות אותן נטל המנוח בימיו האחרונים שללו ממנו את
- 21 שיקול הדעת העצמאי, כנטען, או שהטיפולים הכימותרפיים שעבר תרמו לכך.

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 10-628 פלוניס נ' אלמונים

כ"ב השופטת בן עמי בפני

כ"ב השופטת בזק רפפורט

כ"ב השופט מינץ

- 1 גם מעדויות של גורמים חיצוניים לסכסוך בין הצדדים עלה כי המנוח היה
2 עצמאי הן מבחינה פיזית והן מבחינה מנטאלית. כך, העיד עו"ד בלום, שעדותו
3 נמצאה מהימנה על ידי בית משפט קמא, כי בעת עריכת הצוואות – הן
4 הראשונה והן השנייה – היה המנוח צלול ובהכרה מלאה, והבין חיטב את
5 תוכן ומשמעותן, ואף שאל האם תיקון הצוואה יגרור חיוב נוסף בשכר טרחה.
6 לדבריו, "אני באתי לבן אדם שראיתי אותו שהוא בהיר ויש לו רצון מגובש
7 ואמר לי שהוא רוצה שאני אכין לו צוואה ונותן לי פרטים, אני רואה אדם מן
8 הישוב, ...אני פגשתי את ... ז"ל והוא נראה בעיני בן אדם שיודע בדיוק מה
9 הוא רוצה. והייתי מופתע שהוא זיהה את המתמחה שלי ולכן האיש היה
10 בהיר ולא עלה על דעתי שאני צריך תעודה רפואית" (עמ' 36 לפרי' שי 12 – עמ'
11 37 שי 17).
- 12
13 מקריאת פסק הדין עולה כי בית משפט קמא העדיף את העדויות מטעם
14 המשיבים על פני עדותן של המערערות לעניין מצבו הנפשי והמנטאלי של
15 המנוח בימים קודם לעריכת הצוואה, ומעיון בחומר הראיות נראה כי אין
16 מקום להתערב בכך. כפי שנפסק לא אחת, התערבותה של ערכאת הערעור
17 בקביעות של עובדה ומהימנות תיעשה במקרים נדירים בלבד אשר המקרה זנן
18 אינו נמנה עמם. זאת ועוד, אף אם המנוח התנהג באופן המתואר על ידי
19 המערערות בעדותן, קרי, נהג להסתגר בחדרו ולהתכסות בשמיכה, ולא תקשר
20 באופן מלא עם הסביבה (ראו, לדוגמה, סעיפים 22 ו-27-37 לתצהירה של
21 מערערת 1, סעיפים 22-24 לתצהירה של מערערת 3, וכן עדותה בעמ' 13-14

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 628-10 פלונים נ' אלמונים

בפני כב' השופטת בן עמי

כב' השופטת בזק רמפורט

כב' השופט מינץ

- 1 לפר" ספק אם יש בכך כדי לתצביע על מצב נפשי כה קשה המאפשר
- 2 "השתלטות" מקיפה מצדם של הנהנים על רצונו החופשי של המנוח. בחלק
- 3 גדול מהמקרים, המצווים אינם עורכים את צוואתם בעודם בבריאות שלמה
- 4 או בצעירותם. במקרים רבים נכתבות צוואות כאשר אדם מצוי בשנותיו
- 5 האחרונות, או כי הוא מגלה שחלה במחלה קשה. באלו בלבד אין כדי להוביל
- 6 לדרך שהותוותה על ידי המעוררות.
- 7
- 8 באשר למבחן הסיוע וקשרי המצווה עם אחרים – אין חולק כי חלק מהנהנים .11
- 9 בצוואה סייעו למנוח רבות בתקופת אשפוזו ולאחריה, ובייחוד האחיון, שטיפל
- 10 במסירות בענייניו של המנוח. עם זאת, מקובלת עלי מסקנתו של בית משפט
- 11 קמא, לפיה הסיוע לא יצר תלות ממשית של המנוח באחרונים, הן בשל
- 12 התקופה הקצרה בת מספר הימים בה ניתן, והן מאחר שעל פי התיעוד הרפואי
- 13 בעניינו היה המנוח עצמאי הן עובר לאשפוזו והן לאחריו. העובדה כי ניתן סיוע
- 14 על ידי בני משפחה אינה מצביעה בהכרח על תלות יסודית המעבירה את חנטל
- 15 אל הנהנה להוכיח כי לא הייתה השפעה בלתי הוגנת, ואך טבעי כי אדם המצוי
- 16 בקרבת בן משפחה קרוב בימיו האחרונים, ישמור עמו על קשר רצוף וידאג
- 17 לצרכיו. למעלה מכך יצוין, כי גם כאשר היחסים זוכים – באופן טבעי ומובן –
- 18 להכרת תודה מצדו של המצווה, הם אינם מקימים, כשלעצמם, חזקה בדבר
- 19 השפעה בלתי הוגנת (ראו ע"א 2014/95 פרל נ' בס, פ"ד מט(5) 302, 306
- 20 (1996)). לא למותר לציין, כי אימוץ עמדתן של המעוררות עשוי להביא למצב

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 10-628 פלונים נ' אלמונים

כפני כב' השופטת בן עמי

כב' השופטת בזק רפפורט

כב' השופט מינץ

- 1 אבסורדי בו אדם החפץ בנתח מן העיזבון ייאלץ לנטוש את קרוביו לעת זקנה
- 2 או חולי, שמא ייחשב כבעל השפעה בלתי הוגנת עליהם.
- 3
- 4 דברים אלה מקבלים משנה חיזוק שעה שאף לשיטתן של המערערות המנוח לא
- 5 היה מבודד מיתר בני המשפחה, שכן בתקופת אשפוזו היו לו מבקרים רבים
- 6 בבית החולים – הן אחיותיו ואחיו והן חברים (ראו, לדוגמה, סעיפים 19-20
- 7 לתצהירה של מערערת 3, סעיפים 21-34 לתצהירה של מערערת 1, ועוד).
- 8 בעובדה כי בחלק מהביקורים היו נוכחים גם האחין או הוריו, אין כדי לשנות
- 9 מהמסקנה לפיה המנוח לא היה בבידוד – מרצון או מאונס – בימיו האחרונים.
- 10
- 11 גם בנסיבות עריכת הצוואה אין כדי ללמד על אינדיקציה לקיומה של השפעה 12
- 12 בלתי הוגנת. כעולה מהעדויות, המנוח הוא שהתקשר לעו"ד בלום, ואף קבע
- 13 עמו מועד נוח בו לא יהיו לו מבקרים בבית החולים. במהלך הפגישה – בה לא
- 14 היו נוכחים בני משפחה אחרים – הכתיב המנוח לעו"ד בלום את הדברים
- 15 שרצה כי ייכללו בצוואה. המערערות הצביעו על שינויים מינוריים בין הדברים
- 16 שנכתבו על ידי עו"ד בלום בזמן הפגישה לבין מה שנכתב בסופו של יום (כגון
- 17 הסכום שישולם לכתיבת ספר התורה, או שם המשפחה של אחת הנהנות).
- 18 אולם, בהעדר ראיות ממשיות למעורבות ישירה של האחין או מי מהנהנים
- 19 בעריכת הצוואה, ונוכח עדותו הברורה וחד משמעית של עו"ד בלום בנושא,
- 20 לפיה המנוח בלבד הוא שהכתיב לו את הוראות הצוואה, ולא הייתה מעורבות
- 21 מצדם של מי מהמשיבים, דין הטענות להידחות.

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 10-628 פלונים נ' אלמונים

כפני כב' השופטת בן עמי

כב' השופטת בזק רפפורט

כב' השופט מינץ

- 1 אינדיקציה לרצונו החופשי של המנוח ניתן למצוא גם בעובדה כי זמן קצר
2 לאחר עריכת הצוואה הראשונה, הוא שינה את דעתו והוסיף את אחיו, [REDACTED],
3 כמוטב נוסף לצוואה. יתר על כן, אם השפעתם של היורשים האחרים על רצונו
4 של המנוח הייתה כה משמעותית, כנטען על ידי המערערות, וכאשר אין כל
5 טענה בדבר השפעה כלשהי מצדו של [REDACTED], תמוה כיצד זה לא הפעילו היורשים
6 השפעתם כדי להניא המנוח מהחלטתו לשנות הצוואה, שבאופן טבעי הקטינה
7 את חלקם בעיזבון.
8
9 טענה נוספת בפיהן של המערערות היא כי מעורבותם של המשיבים בעריכת
10 הצוואה, עולה כדי מעורבות פסולה על פי סעיף 35 לחוק הירושה.
11
12 סעיף 35 לחוק, שכותרתו "צוואה לטובת עדים וכו'", קובע כי "הוראת-צוואה,
13 פרט לצוואה בעל-פה, המזכה את מי שערך אותה או היה עד לעשייתה או
14 לקח באופן אחר חלק בעריכתה, והוראת-צוואה המזכה בן-זוגו של אחד
15 מאלה – בטלה". מאחר שהסעיף קובע למעשה חזקה חלוטה לפיה מי שלוקח
16 חלק בעריכת הצוואה השפיע שלא כדין על המצווה, ניכרת מגמת הפסיקה
17 לפרש התנאים המנויים בסעיף בצורה דווקנית ומצומצמת. כך נקבע, כי המנוח
18 "נטל חלק בעריכת הצוואה" כולל רק את ניסוח הצוואה ועצם כתיבתה,
19 "כאשר פעולת עריכת הצוואה אינה מתחילה לפני שעו"ד או אדם אחר
20 המנסח אותה נכנס לפעולה" (ראו, ע"א 576/72 שפיר נ' שפיר, פ"ד כו (2)
21 378, 373 (1973); ע"א 510/90 כצנשטיין נ' סידרנסקי, פ"ד מה (2) 221,

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 628-10 פלונים נ' אלמונים

בפני כב' השופטת גן עמי

כב' השופטת בזק רפפורט

כב' השופט מינץ

- 1 852, 837 (3) נה"ד (1991); ע"א 2098/97 בוסקילה נ' בוסקילה, פ"ד נה"ד (3) 852, 837
- 2 (2001)). עם זאת, במקרים מסוימים ננקטה בפסיקה גישה המכונה "גישת
- 3 הצמצום היחסי", לפיה "הגישה המחמירה האמורה של המחוקק אין בה כדי
- 4 להביא אותנו להוצאת דברים מפשוטם" ומכל מקום מדובר ב"ביטוי גמיש
- 5 אשר מתמלא תוכן על-פי הנסיבות המיוחדות של כל מקרה ומקרה" (ע"א
- 6 433/77 הררי נ' הררי, פ"ד לד(1) 776, 781-779 (1979). ראו גם ע"א 851/79
- 7 בנדל נ' בנדל, פ"ד לה (3) 101, 109 (1981)).
- 8
- 9 בין כך ובין כך, אין חולק כי "הבחינה אם נטל הנהנה חלק בעריכת הצוואה
- 10 צריך שתיעשה באשר לכל מקרה ונסיבותיו ונוכח מידת האינטנסיביות
- 11 והחומרה של מעורבות הנהנה בעריכת הצוואה" (ע"א 5869/03 חרמון נ' גולוב,
- 12 פ"ד נט(3) 1, 9 (2004)).
- 13
- 14 בענייננו, מעורבותו של האחין בעריכת הצוואה, התמצתה בהפניית המנוח
- 15 לעו"ד בלוס, עמו היה בקשרי עבודה מספר שנים קודם לכן. מעבר לכך,
- 16 ולטענות בעלות גוון רכילותי לעניין קשרים אינטימיים בין [REDACTED], העדה לעריכת
- 17 הצוואה לבין האחין, לא הובאה ראיה לכל מעורבות אחרת. האחין – או מי
- 18 מהמשיבים – לא היה במקום בעת עריכת הצוואה. הוא אף לא היה מעורב
- 19 בעריכתה, ולא יצר קשר עם עו"ד בלוס בנוגע להוראותיה. ממילא אין מדובר
- 20 במעורבות אינטנסיבית או מהותית די הצורך כדי להביא לפסילת הצוואה.
- 21

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 628-10 פלונים נ' אלמונים

בפני כב' השופטת בן עמי

כב' השופטת בזק רפפורט

כב' השופט מינץ

14. בטרם סיום יצוין, כי למקרא טיעוניהן של המערערות, וכן העדויות מטעמן, 1
 עולה המסקנה כי הגרעין הקשה של הטיעונים נעוץ בתחושתן כי צוואתו 2
 האחרונה של המנוח שונה באופן מהותי מחמצגים אותם הציג לבני משפחתו 3
 בימי חייו, קרי, כי יחלק את רכושו בצורה שווה בין כלל בני משפחתו. עם זאת, 4
 כפי שציין בית משפט קמא, אין זה מתפקידו של בית המשפט לערוך צוואה 5
 אידיאלית, הגיונית או סבירה לאדם שהלך לעולמו. התפיסה העומדת ביסוד 6
 דיני הירושה מכירה בזכותו של אדם לצוות את רכושו כרצונו, ויש לכבד את 7
 רצונו החופשי של המנוח אף אם אינו סביר בעיניו של בית המשפט. יפים לעניין 8
 זה דבריו של כב' השופט מ' חשין (שנאמרו לעניין צוואתו של הלוקה בנפשו 9
 והם נכונים שבעתיים לענייננו), כדלקמן: 10

11 "הכלל הגדול הוא, ששומה עלינו – החיים – לכבד את 12
 רצונו של המת, ומחובתנו לעשות כמיטב יכולתנו כדי ליתן 13
 תוקף לכוונתו כפי שזו באה לידי ביטוי בצוואתו... לו חילק 14
 המת את רכושו בחייו (INTER VIVOS) – כפי שמבקש 15
 הוא לחלקו בצוואה לאחר מותו – נתקלים היינו בקושי רב, 16
 אפשר קושי בלתי עביר, לבטל יס פוזיציות שעשה. ואולם 17
 עתה, שהחלוקה היא לאחר-מות – MORTIS CAUSA – 18
 נוטלים אנו חיתר לעצמנו שלא להכיר בצוואה, ולבטל יס 19
 פוזיציות שביקש המת לעשות. הכול יסכימו כי הצוואה 20
 העומדת לבחינה משקפת את רצונו של המת בעת כתיבת 21
 הצוואה... התעלמות מרצונו זה של המת יש בה מידה 22
 גדושה של פטרנליזם – אפשר אף פגיעה בכבוד האדם – 23

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 628-10 פלונים נ' אלמונים

בפני כב' השופטת בן עמי

כב' השופטת בזק רפפורט

כב' השופט מינץ

- 1 ויהיו מי שיוסיפו ויאמרו, כי יש בה בהכרעה לא מעט
2 התנשאות וארוגנטיות: שהחי יקבע את גורל רכושו של
3 המת, אף-על-פי שהמת הביע רצונו – בלשון שאינה
4 משתמעת לשתי פנים – כיצד יחולק רכושו לאחר מותו.
5 בעודו בין החיים החליט פלוני על מעשיו לרצונו, ואיש לא
6 אמר לו מה יעשה; עתה, משהלך לעולמו, החי מחליט
7 עבורו, ובניגוד לרצונו המפורש. ומקציני בלשון יאמרו, הנה
8 נתקיימה בנו האמירה: כי לכלב חי הוא טוב מן האריה
9 המת" (עא 1212/91 קרן לב"י נ' בינשטוק, פ"ד מוח (3) 705,
10 721-722 (1994)).
- 11
12 הנה כי כן, אף בהנחה שהמנוח הצהיר בימי חייו כי לאחר מותו יחולק רכושו
13 בצורה שווה בין כל קרוביו, אין בעובדה זו, כשלעצמה, כדי להעיד על אי
14 סבירותן של הוראות הצוואה שנערכה על ידו בסופו של יום. בית המשפט אינו
15 בוחן כליות ולב, קל וחומר שאינו קורא מחשבות של אדם שהלך לעולמו. ניתן
16 אך לשער מה היו המניעים ביסוד ההוראות שנכתבו. ייתכן כי טיפולם המסור
17 של חלק מהנחנים, או הסכסוך ארוך השנים בין המנוח לבין מי מבני משפחתו,
18 היוו שיקולים בעריכת הצוואה. בין כך ובין כך, כל עוד שלא הובאו ראיות
19 ממשיות וכבדות משקל כי הצוואה אינה משקפת את רצונו האמיתי של
20 המנוח, בדין נדחתה התנגדותן של המערערות לקיום הצוואה.
21

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 10-628 פלונים נ' אלמונים

בפני כב' השופטת בן עמי

כב' השופטת בזק רפפורט

כב' השופט מינץ

1

אשר על כן אציע לחברי לדחות הערעור על כל חלקיו.

2

חנה בן-עמי, שופטת

3

4

השופטת ת' בזק רפפורט:

5

6

אני מסכימה.

תמר בזק רפפורט, שופטת

7

8

השופט ד' מינץ:

9

10

11

אני מסכים.

דוד מינץ, שופט

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 10-628 פלונים נ' אלמונים

בפני כב' השופטת בן עמי

כב' השופטת בזק רפפורט

כב' השופט מינץ

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10

לפיכך נדחה הערעור.

המערערות תשלמנה הוצאות המשיבים בסך 10,000 ₪.

סכום הערבוך יועבר לבא כוח המשיבים על חשבון הוצאות.

ניתן היום, כ"ה בחשון תשע"א, 02 בנובמבר 2010, בהעדר הצדדים.

דוד מינץ, שופט

תמר בזק-רפפורט, שופטת

חנה בן-עמי, שופטת
[אב"ד]

11
12
13
14
15